ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 19.12.2024 г.
COM(2024) 593 final

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Осми годишен доклад относно Механизма за бежанците в Турция

Съдържание

1. Въведение 1
1.1. Турция и кризата с бежанците 1
1.2. Отговор на ЕС на кризата и създаване на Механизма 3
2. Функциониране на Механизма 4
3. Финансов капацитет, продължителност и естество на финансирането 5
4. Прилагане на Механизма 7
5. Мониторинг, оценка и одит 15
6. Комуникация и видимост 16
7. Заключение и следващи стъпки 17

1. Въведение

Съгласно член 8, параграф 1 от Решението на Комисията от 24 ноември 2015 г.[1] относно координацията на действията на Съюза и на държавите членки посредством механизъм за координация („Решението“) Комисията трябва редовно да информира Европейския парламент и Съвета относно прилагането на Механизма за бежанците в Турция („Механизма“). Съгласно член 8, параграф 2 от Решението Комисията трябва да докладва ежегодно на Европейския парламент и на Съвета за прилагането на Механизма. Първият годишен доклад относно Механизма беше публикуван през март 2017 г.[2] Всички годишни доклади може да бъдат намерени на уебсайта на Механизма за бежанците. Периодът, отразен в настоящия доклад, е до февруари 2024 г. включително.

1.1. Турция и кризата с бежанците

Заради географското си положение Турция е важна държава за прием и транзит на бежанци и мигранти. По данни на турското правителство към януари 2024 г. страната е била приютила 3 199 927 сирийци, ползващи се с временна закрила, и над 300 000 регистрирани бежанци и лица, търсещи убежище, главно от Афганистан, Ирак, Иран и Сомалия[3,4]. Този изключително голям брой хора оказва значително въздействие върху приемните общности. Продължителното принудително разселване на сирийски бежанци и нарастващият брой на незаконно пристигналите от Афганистан в Турция представляват все по-голямо предизвикателство за социалното сближаване между бежанците, мигрантите и приемните общности. Същевременно продължава да се наблюдава натиск по турско-иранската граница.

Турция продължава да полага много значителни усилия за приемането и посрещането на нуждите на бежанците и мигрантите и потвърди своя ангажимент за изпълнение на изявлението на ЕС и Турция от 18 март 2016 г.[5] („изявлението“). През 2023 г. изявлението продължи да дава конкретни резултати. Въпреки това, макар и все още да са по-ниски от стойностите отпреди изявлението, броят на незаконно пристигналите в Гърция се е увеличил, особено по морския маршрут, докато броят на незаконно

[1] Решение C(2015) 9500 на Комисията от 24 ноември 2015 г. относно координацията на действията на Съюза и на държавите членки посредством механизъм за координация — Механизма за Турция в полза на бежанците, изменено с Решение C(2016)855 на Комисията от 10 февруари 2016 г.

[2] 9dc8736f-c734-48be-8678-aca919a6a1bf_en (europa.eu)

[3] https://en.goc.gov.tr/irregular-migration

[4] Специфична особеност на турската система за убежище е свързана с факта, че страната е подписала Протокола от Ню Йорк от 1967 г. към Женевската конвенция от 1951 г. с резерви. Съответно огромната част от бежанците в Република Турция не могат да кандидатстват за пълноправен статут на бежанец, а само за т. нар. „условен статут на бежанец“, с който, ако бъде предоставен, се ограничава престоят в страната до момента, в който лицето, признато за бежанец, бъде „презаселено в трета държава“.

[5] http://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/

пристигналите в Италия и в контролираните от правителството зони в Кипър е намалял значително[6].

Изпълнението на схемата за презаселване „1:1“ в рамките на изявлението продължи. Между април 2016 г. и януари 2024 г. близо 41 000 сирийски бежанци са били презаселени от Турция в ЕС. В рамките на изявлението от 2016 г. насам от гръцките острови в Турция са върнати 2 140 мигранти. Тъй като турските органи не са отменили решението си от март 2020 г. за преустановяване на операциите по връщане в рамките на изявлението поради пандемията от COVID-19, оттогава насам не са извършвани операции по връщане въпреки многократните искания от Европейската комисия и гръцките органи.

През октомври 2020 г. Европейският съвет постигна съгласие за стартирането на положителна програма между ЕС и Турция. Определени бяха четири приоритетни области: i) подобряване на функционирането на митническия съюз и възобновяване на дискусиите относно неговата модернизация; ii) миграция и подпомагане на бежанците; iii) диалози на високо равнище; iv) контакти между хората и мобилност. През юни 2021 г. Европейският съвет потвърди отново готовността на ЕС да работи с Турция по поетапен, пропорционален и обратим начин, за да се засили сътрудничеството в редица области от общ интерес, при положение че бъдат изпълнени условията, определени през март 2021 г. и в предишни заключения на Европейския съвет. Съвместното съобщение от 29 ноември 2023 г. бе в отговор на призива на Европейския съвет към върховния представител и Комисията от 29 и 30 юни 2023 г. да представят доклад за актуалното състояние на отношенията между ЕС и Турция. В него бяха представени няколко предложения за активизиране на двустранните отношения, включително в областта на управлението на миграцията и финансовата подкрепа за бежанците и приемащите общности. През октомври 2021 г. в Анкара се проведе диалог на високо равнище между ЕС и Турция по въпросите на миграцията и сигурността, а през ноември 2023 г. в Брюксел се проведе друг диалог. На 18 октомври 2023 г. Европейската комисия представи план за действие за Източното Средиземноморие[7], следвайки насоките на Европейския съвет, с акцент върху подобряването на управлението на миграцията в сътрудничество с ключови държави на произход и транзитно преминаване, включително Турция.

[6] Между януари и октомври 2023 г. в ЕС са пристигнали 39 619 незаконни мигранти от Турция в сравнение с 34 459 пристигнали през същия период на 2022 г., което представлява увеличение от 15 %. По морския маршрут към Италия се наблюдава значително намаление (с 63 %). Като цяло обаче през 2023 г. броят на незаконно пристигналите по море в Гърция отбеляза повече от трикратно увеличение (210 %) в сравнение с 2022 г. Броят на пристигналите в Гърция по суша също се е увеличил със 7 %. Същевременно броят на пристигналите в Кипър през демаркационната линия е намалял с 42 % между януари и септември 2023 г. в сравнение със същия период през 2022 г.

[7] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_23_6014

Земетресенията в Турция и Сирия от февруари 2023 г.

На 6 февруари Турция беше разтърсена от най-силното земетресение в региона от повече от 100 години насам, което доведе до много голям брой жертви, ранени и материални щети. ЕС бързо предостави подкрепа след земетресенията и на 20 март организира конференция на донорите в Брюксел, за да мобилизира средства от международната общност в подкрепа на хората в Турция и Сирия, чрез поети ангажименти за помощ на обща стойност 7 милиарда евро, в т.ч. за 1,7 милиона бежанци в засегнатите райони. В рамките на поетия от ЕС ангажимент за помощ при земетресения на 20 декември 2023 г. Комисията прие две решения за финансиране, с които бяха мобилизирани общо 355,6 милиона евро от отпуснатите 3 милиарда евро за допълнителна помощ за бежанци, договорени за периода 2021—2023 г. (вж. карето по-долу).

Първата мярка, на стойност 115,6 милиона евро, има за цел укрепване на здравната и образователната инфраструктура, за да се подобри достъпността за бежанците и приемащите общности, засегнати от земетресенията. Това ще се осъществи чрез изграждането на най-малко 20 учебни заведения и 20 първични здравни центъра. Втората мярка, на стойност 240 милиона евро, има за цел да се увеличи социално-икономическата подкрепа, да се насърчи социалното сближаване и да се подпомогне развитието на инфраструктурата в Турция.

1.2. Отговор на ЕС на кризата и създаване на Механизма

В отговор на призива от страна на държавите — членки на ЕС, за значително допълнително финансиране за подпомагане на бежанците в Турция Комисията създаде Механизъм за бежанците в Турция с Решение на Комисията от 24 ноември 2015 г., изменено на 10 февруари 2016 г.[8] и на 14 март и 24 юли 2018 г. С помощта на Механизма се координира мобилизирането на ресурси, предоставени както от бюджета на ЕС, така и чрез допълнителни вноски на държавите членки, включени в бюджета на ЕС като външни целеви приходи. Държавите членки поеха политически ангажимент да предоставят национални вноски като част от Общото споразумение между държавите — членки на ЕС, и Европейската комисия, прието на 3 февруари 2016 г. и актуализирано при одобряването на втория транш на Механизма[9]. С Общото споразумение бе създадена и рамка с условия.

На 18 март 2016 г. държавните и правителствените ръководители на ЕС и Турция потвърдиха отново своя ангажимент за изпълнението на съвместния си план за действие и се договориха за допълнителни мерки, насочени към задълбочаване на отношенията между ЕС и Турция и справяне с миграционната криза[10]. Турция и ЕС признаха, че са нужни допълнителни, бързи и решителни усилия. По-специално в

[8] https://home-affairs.ec.europa.eu/news/eu-action-plan-eastern-mediterranean-migration-2023-10-18_en
[9] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf
[10] http://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/

Изявлението на ЕС и Турция се призовава да се сложи край на незаконната миграция от Турция към ЕС чрез разбиване на бизнес модела на контрабандистите и предлагане на алтернатива на мигрантите, за да не излагат на опасност живота си, както и за ускоряване на прилагането на Механизма.

За първия транш на Механизма (2016—2017 г.) бяха отпуснати общо 3 милиарда евро[11], а за втория транш (2018—2019 г.) бяха предоставени допълнителни 3 милиарда евро, с което средствата по Механизма достигнаха общо 6 милиарда евро. След това заседание Комисията реагира бързо, за да сключи договори за първите проекти. Към 31 декември 2020 г. Комисията беше сключила договори за пълния размер на отпуснатите оперативни средства по Механизма, като до края на 2023 г. бяха изплатени над 5,3 милиарда евро.

2. Функциониране на Механизма

Механизмът има координираща функция и дава възможност за бързо, ефективно и ефикасно мобилизиране на помощта от ЕС за бежанците в Турция, като същевременно осигурява добро финансово управление. С Механизма се гарантира оптимално мобилизиране на съществуващите инструменти на ЕС за финансиране под формата на хуманитарна помощ и/или помощ за развитие, за да се посрещнат нуждите на бежанците и приемните общности по всеобхватен и координиран начин[12].

Ръководният комитет на Механизма осигурява стратегически насоки за приоритетите, вида на действията, които да бъдат подкрепени, сумите, които да бъдат разпределени, и инструментите за финансиране, които да бъдат мобилизирани, както и когато е уместно, насоки относно условията, свързани с изпълнението на ангажиментите на Турция по Съвместния план за действие между ЕС и Турция от 29 ноември 2015 г. („Съвместния план за действие“)[13]. През 2023 г., осмата година от прилагането на Механизма, на 5 юли се проведе едно заседание на Ръководния комитет.

Устойчивостта на проектите по линия на Механизма и отговорността, споделяна от турските органи, са важни. Идентифицирането на приоритетни области за помощ се основава на цялостната и независима оценка на нуждите, която беше актуализирана през 2018 г.

Чрез Механизма се координира финансиране от следните инструменти за външно финансиране[14]: i) хуманитарната помощ; ii) Европейския инструмент за съседство; iii)

[11]Сумата от 3 милиарда евро бе предоставена в допълнение към сумата от 345 милиона евро, която Комисията вече беше отпуснала на Турция в отговор на кризата със сирийските бежанци преди задействането на Механизма, и допълни двустранната помощ от държавите членки.

[12] Решение C(2015) 9500 на Комисията от 24.11.2015 г., член 2 — „Цели на Механизма“.

[13] Вж. член 5, параграф 1 от Решение C(2015) 9500 на Комисията, изменено с Решение C(2016)855 на Комисията.

[14] Вноските по линия на Европейския инструмент за съседство и Инструмента за сътрудничество за развитие (ИСР) бяха съответно прехвърлени и изпълнени в рамките на Инструмента за

Инструмента за сътрудничество за развитие; iv) Инструмента за предприсъединителна помощ (ИПП); и v) Инструмента, допринасящ за стабилността и мира. Мерките, финансирани от бюджета на ЕС, се изпълняват съгласно финансовите правила и разпоредби, приложими за прякото и непрякото управление. Прилагането на помощта зависи от стриктното спазване от страна на Турция на ангажиментите, поети в рамките на съвместния план за действие и на изявлението.

3. Финансов капацитет, продължителност и естество на финансирането

Общият бюджет, координиран от Механизма, е 6 милиарда евро, мобилизирани на два транша. Срокът на изпълнение на проектите по първия и втория транш е най-късно до средата на 2025 г., като много от проектите по първия транш вече са приключили и по-голямата част от проектите ще приключат по-рано. По изключение поради пандемията от COVID-19 срокът на изпълнение за проектите в рамките на специалната мярка от 2016 г. (в размер на 1,6 милиарда евро) беше удължен, което осигурява възможност да бъдат постигнати обявените цели по всички засегнати проекти.

Първият транш възлизаше на 3 милиарда евро, от които 1 милиарда евро бяха осигурени от бюджета на ЕС, а 2 милиарда евро бяха предоставени под формата на двустранни вноски от държавите членки. Подобно на това вторият транш възлизаше на 3 милиарда евро, от които 2 милиарда евро бяха осигурени от бюджета на ЕС, а 1 милиард евро — от държавите членки[15].

Що се отнася до средствата от бюджета на ЕС, от сумата 1 милиард евро от бюджета на ЕС за периода 2016—2017 г. през 2016 г. бяха мобилизирани 250 милиона евро, а през 2017 г. — 750 милиона евро. От сумата 2 милиарда евро от бюджета на ЕС за периода 2018—2019 г. през 2018 г. бяха мобилизирани 550 милиона евро, а остатъкът беше мобилизиран през 2019 г.

Що се отнася до вноските на държавите членки, за първия транш държавите членки предоставиха за Механизма 677 милиона евро през 2016 г., 847 милиона евро през 2017 г., 396 милиона евро през 2018 г. и 80 милиона евро през 2019 г. За втория транш държавите членки предоставиха 68 милиона евро през 2018 г., 202 милиона евро през 2019 г., 265 милиона евро през 2020 г., 166 милиона евро през 2021 г. и 165 милиона евро през 2022 г., като последните плащания възлизаха на 134 милиона евро през 2023 г. Вноските на държавите членки бяха направени пряко в бюджета на ЕС под формата на външни целеви приходи[16] и бяха включени в бюджетните редове на ИПП и за хуманитарна помощ.

предприсъединителна помощ и Доверителния фонд на ЕС. Като цяло всички вноски по Механизма към Регионалния доверителен фонд на ЕС в отговор на кризата в Сирия (от ИПП и в по-малка степен от ИСР) бяха изпълнени под формата на нехуманитарна помощ.

[15] https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding/

[16] Външни приходи съгласно член 21, параграф 2, буква б) от Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. относно финансовите правила, приложими за

Продължава да е налице задоволително съответствие между темпа на плащанията на вноските на държавите членки *към* Механизма и дела на плащанията, финансирани чрез тези вноски, *по линия на* Механизма.

През 2019 г. в рамките на хуманитарното направление на Механизма сума от 19,5 милиона евро беше заделена специално като буфер за евентуално финансиране на мерки в отговор на притока на нови бежанци от Сирия. Тъй като буферът не беше използван, през 2020 г. бяха сключени договори за тази сума, за да се покрият разходите по действия, свързани със здравеопазването и закрилата, с които се завършва програмирането за втория транш.

Към 31 декември 2020 г. Комисията беше договорила изцяло отпуснатите оперативни средства по Механизма. До края на 2023 г. бяха изплатени малко над 5,3 милиарда евро от общо 6 милиарда евро.

Допълнителна помощ от ЕС за бежанците в Турция, предоставена извън Механизма

През 2020 г. Комисията разпредели допълнителни 535 милиона евро за подкрепа на хуманитарни операции в Турция извън Механизма. Тази помощ за бежанци беше насочена към основни нужди, закрила, образование и здравеопазване и беше изцяло договорена и изплатена.

Тази тенденция продължи през 2021 г. В допълнение към заключенията на Европейския съвет от юни същата година Комисията мобилизира още 3 милиарда евро за бежанците и приемните общности в Турция за периода 2021—2023 г. Това финансиране има за цел да гарантира продължаването на ключови интервенции по линия на Механизма в приоритетните области на хуманитарната помощ, основните нужди, образованието и здравеопазването, както и управлението на миграцията и граничния контрол. То включва и 150 милиона евро по линия на инструментите на ГД „Миграция и вътрешни работи“, предимно в подкрепа на усилията на държавите — членки на ЕС, за презаселване от Турция, но също и в подкрепа на управлението на миграцията, управлението на границите и усилията за борба с контрабандата. То включва и 14,4 милиона евро по мярка за подкрепа, която беше приета през октомври 2024 г.

През февруари 2024 г. Европейският съвет реши да отпусне още 2 милиарда евро за поддържане на ефективно сътрудничество в областта на миграцията, включително за подкрепа на сирийските бежанци в Турция до 2027 г. Освен това през 2024 г. Комисията отпусна 520 милиона евро, за да осигури продължаването на помощта, както

общия бюджет на Съюза и за отмяна на Регламент (ЕО, Евратом) № 1605/2002 на Съвета (ОВ L 298, 26.10.2012 г., стр. 1) за вноски през 2016 г. и до 1 август 2018 г. и съгласно член 21, параграф 2, буква а), подточка ii) от Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юли 2018 г. за финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза, за изменение на регламенти (ЕС) № 1296/2013, (ЕС) № 1301/2013, (ЕС) № 1303/2013, (ЕС) № 1304/2013, (ЕС) № 1309/2013, (ЕС) № 1316/2013, (ЕС) № 223/2014 и (ЕС) № 283/2014 и на Решение № 541/2014/ЕС и за отмяна на Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012 (ОВ L 193, 30.7.2018 г., стр. 1).

и 480 милиона евро, прехвърлени от отпуснатите средства за помощ за бежанци за 2025 г.

Общата помощ от ЕС, отпусната за бежанците в Турция от 2011 г. насам, възлиза на 12,5 милиарда евро. Това включва 345 милиона евро помощ за бежанци, мобилизирана между 2011 г. и 2016 г., 6-те милиарда евро по Механизма, 535 милиона евро преходно финансиране през 2020 г., 3 милиарда евро допълнително финансиране за периода 2021—2023 г., 520 милиона евро през 2024 г. и допълнителни 2 милиарда евро до 2027 г.

4. Прилагане на Механизма

Механизмът се прилага под формата на хуманитарна помощ и помощ за развитие. В рамките на първия транш за съответните направления бяха разпределени приблизително 1,4 милиарда евро и 1,6 милиарда евро. Предвид продължителния характер на кризата в Сирия интервенциите по втория транш са съсредоточени все повече върху дейности за социално-икономическа подкрепа и създаване на възможности за препитание. В рамките на втория транш за хуманитарна помощ са разпределени 1,04 милиарда евро, а за помощ за развитие — 1,9 милиарда евро[17].

За Механизма като цяло разбивката на хуманитарната помощ и помощта за развитие е, както следва:

За подробна информация вж. онлайн таблицата с проекти[18].

Помощта, предоставяна в рамките на Механизма, се основава на проекти. Отпускането на средства зависи от напредъка по изпълнението на интервенциите по линия на Механизма.

Особено внимание е отделено на бежанците и на търсещите убежище лица, които не са сирийци. Интервенциите по линия на Механизма винаги имат за цел да се привлекат за участие местните общности, които приемат бежанци.

[17] Оставащата сума от 60 милиона евро е разпределена за административна и оперативна подкрепа, предоставена за разгръщането на Механизма.

[18] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en

С **хуманитарната помощ** в рамките на Механизма се цели подпомагането на най-уязвимите бежанци чрез предоставяне на зачитаща достойнството подкрепа насочена към удовлетворяване на основните нужди и закрила. Тя служи и за преодоляване на пропуските посредством специализирани агенции и партньори в секторите на здравеопазването и образованието в извънредни ситуации. Предоставянето на хуманитарната помощ на ЕС се направлява от Европейския консенсус относно хуманитарната помощ от 2007 г.[19], в който се предвижда, че ЕС като организация, предоставяща хуманитарна помощ, се придържа към хуманитарните принципи на хуманност, неутралност, безпристрастност и независимост, посочени в член 214 от ДФЕС и Регламента за хуманитарната помощ (№ 1257/96)[20,21].

В рамките на хуманитарното направление на Механизма бяха осъществени общо 65 проекта чрез 21 партньори както по първия, така и по втория транш. В тези проекти е обхванат отговорът по отношение на основните нужди, закрилата, образованието и здравеопазването на най-уязвимите бежанци в Турция. В рамките на първия транш бяха разпределени около 1,4 милиарда евро и за тях са сключени договори за хуманитарна помощ, като 1,3 милиарда евро са изплатени, докато по втория транш са сключени договори за 1,04 милиарда евро и към 31 януари 2023 г. са изплатени 1 035 милиона евро.

С **помощта за развитие** се подпомагат по-дългосрочните нужди на бежанците в областта на здравеопазването, образованието и социално-икономическото развитие, и по-специално по отношение на достъпа до обществени услуги и възможностите за препитание, както и общинската инфраструктура. Освен това тази помощ е насочена към уязвимите групи, като във финансираните чрез нея интервенции е включен свързан с пола аспект, например закрила на жените и момичетата срещу сексуално и основано на пола насилие и подобряване на достъпа до сексуално и репродуктивно здравеопазване.

В рамките на направлението за развитие на Механизма продължи да се отбелязва добър напредък по изпълнението на 26 проекта, договорени по първия транш. От тези проекти 15 бяха изпълнени по линия на Регионалния доверителен фонд на ЕС в отговор на кризата в Сирия за общо 293 милиона евро в допълнение към отпуснатите средства, които се управляват пряко чрез ИПП[22].

[19] Съвместна декларация на Съвета и на представителите на правителствата на държавите членки.

[20] Регламент (ЕО) № 1257/96 на Съвета от 20 юни 1996 г. относно хуманитарната помощ.

[21] Хуманитарната помощ на Европейската комисия се основава на специфичните за всяка държава годишни планове за изпълнение на хуманитарни дейности. Рамката за сътрудничество между Комисията и нейните партньори в областта на хуманитарната помощ е установена чрез финансовите и административните рамкови споразумения на Комисията с международни организации и рамковите споразумения за партньорство с неправителствени организации.

[22] Средствата от ИПП в рамките на Механизма се управляват съгласно правилата за външни действия, съдържащи се в част втора, дял IV от Финансовия регламент и правилата за неговото прилагане.

Плащанията към партньорите по изпълнението достигнаха близо 2,9 милиарда евро от общо 3,5 милиарда евро, отпуснати за помощ за развитие в рамките на двата транша на Механизма[23]. Направлението за развитие на Механизма включва 17 договора.

През 2023 г. прилагането на Механизма продължи да бъде засегнато от много високата инфлация в Турция и предизвикателствата, свързани с валутния курс. Това наложи намаляване на обхвата на някои проекти, което от своя страна доведе до намаляване на броя на изградените съоръжения.

Интервенции в рамките на Механизма по приоритетни области

Напредъкът, постигнат по приоритетни области при предоставянето на помощта, финансирана и по двата транша на Механизма, се отчита в шестмесечните мониторингови доклади за Механизма[24].

Значителни постижения в предоставянето на помощ на бежанците и приемните общности бяха постигнати в следните приоритетни области.

Образование

Общо 2 милиарда евро бяха разпределени за подкрепа на образованието по линия на Механизма и за допълнителна подкрепа за бежанците.

В рамките на хуманитарното направление на Механизма бяха разпределени повече от 181 милиона евро за образование. Програмата за обвързано с условия предоставяне на парични средства за образование (ПОУППСО) подкрепя записването в училище и присъствието на учебните занятия на деца бежанци чрез предоставяне на месечни плащания на семействата бежанци, при условие че учениците редовно посещават училище. Паричният компонент на ПОУППСО беше финансиран по хуманитарното направление до октомври 2022 г., а дейностите за развитие на капацитета за плавен преход продължиха до декември 2022 г. Програмата беше прехвърлена към направлението за развитие през октомври 2022 г. През 2023 г. по програмата ПОУППСО VI продължиха да се предоставят редовни парични преводи на семействата на около 500 000 деца, които да им позволят да посещават училище.

Усвояването на преките безвъзмездните средства по водещия проект на Механизма (Насърчаване на приобщаващото образование на децата в турската образователна система/Promoting Inclusive Education for Kids in the Turkish Education System (PIKTES II[25]), пряко предоставени на Министерството на националното образование, в размер на 400 милиона евро, приключи през януари 2023 г. Той беше последван от новия проект

[23] Тази цифра включва и плащанията по проекти, изпълнявани от Регионалния доверителен фонд на ЕС в отговор на кризата в Сирия, които все още не са отразени в бюджета на ЕС.
[24] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_en
[25] Насърчаване на интеграцията на сирийските деца в образователната система II (Promoting Integration of Syrian Kids into the Education System (PIKTES II).

PIKTES+[26] с общ бюджет от 300 милиона евро, финансиран по линия на допълнителната помощ за бежанците в Турция.

В сферата на образованието общата цел продължи да бъде интегрирането на всички деца бежанци в турската официална система, допълнено от обхващане на децата, които не посещават училище, и създаване на безопасни пътища за учене, както и подобряване на резултатите от ученето. Към септември 2023 г. близо 750 000 деца бежанци бяха записани в системата на формалното образование (включително в предучилищна възраст) за учебната 2023—2024 г. в 29-те най-гъсто населени с бежанци провинции, обхванати от програмата PIKTES+.

Броят на учащите се бежанци и такива от приемни общности, получаващи стипендии с подкрепа по линия на Механизма, за да посещават заведения за техническо и професионално образование и обучение (ТПОО) или висши училища, е достигнал 29 049. По-голямата част от тях са бежанци. Беше запазен балансът между половете.

В рамките на Механизма беше продължена подкрепата за развитието на образователната инфраструктура и беше намалена пренаселеността в училищата. Отбелязан беше значителен напредък в броя на модернизираните и завършените учебни заведения. При модернизирането основно постижение беше инсталирането на 8 700 интелигентни дъски в начални и средни училища. Към днешна дата над 12 000 заведения са модернизирани с подкрепа по линия на Механизма.

Освен това в рамките на проектите „Образование за всички по време на криза“ и „Образователна инфраструктура за устойчивост“ бяха построени 175 училища и започнаха да се предоставят образователни услуги. Освен това инсталираните в училища покривни слънчеви панели генерират електроенергия за 50 училища, а в 41 училища бяха завършени мерки за подобряване на енергийната ефективност.

През 2023 г. ЕС отпусна 65,6 милиона евро, за да подпомогне възстановяването на образователната инфраструктура в Турция, особено след земетресенията от февруари 2023 г. Целта на това финансиране е да се увеличи достъпът до образование както за бежанците, така и за приемащите общности, по-конкретно чрез изграждането на минимум 20 допълнителни учебни заведения. По два проекта за отпускане на безвъзмездни средства на обща стойност 20 милиона евро се предоставят стипендии и свързани с тях услуги на студенти бежанци и студенти от приемащите общности, които следват в бакалавърска/магистърска степен. Проектите стартираха през януари 2023 г. и следва да продължат 3 години.

Закрила

По линия на Механизма, главно чрез проекти в рамките на хуманитарното направление, бяха разпределени общо 326 милиона евро за помощ за закрила и допълнителна помощ за бежанците.

[26] Насърчаване на приобщаващото образование на децата в турската образователна система (Promoting Inclusive Education for Kids in the Turkish Education System (PIKTES+).

В рамките на хуманитарното направление на Механизма беше оказана подкрепа за регистрацията и проверката на бежанците, което им даде възможност да се узакони статутът им в Турция и им помогна да получат достъп до услуги. По-специално чрез него бяха подпомогнати усилията за регистрация в генерална дирекция „Управление на миграцията“ в Турция и беше укрепен нейният институционален и технически капацитет. В допълнение към отделните интервенции за закрила, насочени към запълването на празнотите и отговарянето на конкретните нужди и на лицата, изложени на риск, закрилата беше също така интегрирана в другите стълбове на стратегията за хуманитарна реакция (основни нужди, здравеопазване и образование). Общата цел е да се обърне повече внимание на уязвимостите на бежанците, да се узакони техният статут и те да бъдат свързани в по-широка мрежа от обществени услуги и услуги на ООН/НПО. През отчетния период помощта остана съсредоточена върху най-уязвимите групи (напр. сезонни работници мигранти в селското стопанство, ключови бежански групи и др.). В допълнение проектите, финансирани чрез Доверителния фонд на ЕС в отговор на кризата в Сирия, включваха помощ за общински центрове, приемащи бежанци, и за по-нататъшното насочване на уязвимите бежанци към подходящи услуги.

В рамките на направлението за развитие на Механизма в края на 2020 г. беше сключен договор за преки безвъзмездни средства в размер на 20 милиона евро, предоставени на Министерството на труда, семейството и социалните услуги, и действието продължи. Проектът има за цел да се подобри предоставянето на социални услуги за превенция и закрила на най-уязвимите бежанци и членове на приемните общности. Земетресенията са оказали сериозно неблагоприятно въздействие, като услугите са били преместени във временни помещения. Министерството на семейството и социалните услуги насочи вниманието си към засегнатите от земетресението райони, като се наложи да отложи дейностите по изграждане на капацитет в рамките на действието.

Здравеопазване

Общо 1 милиард евро бяха разпределени за подкрепа на здравеопазването по линия на Механизма и за допълнителна подкрепа за бежанците.

Основният стълб на подкрепата по линия на Механизма е образователна програма за доставчици на здравно обслужване, известна като SIHHAT[27] — проект, финансиран с три последователни разпределения на средства: 300 милиона евро през 2016 г., 210 милиона евро през 2020 г. и 210 милиона евро през 2023 г. Чрез SIHHAT се подпомагат усилията на Министерството на здравеопазването на Турция за осигуряване на безплатен и равноправен достъп до здравеопазване на всички бежанци. Функционират общо 190 здравни центрове за мигранти в 32 провинции и около 4 000 здравни служители, 75 % от които са от сирийски произход, работят в подкрепяни от ЕС заведения. Вследствие на земетресенията е загубен здравен персонал и са повредени 17 центъра; техните услуги са преместени във временни здравни пунктове. Изпълнението на SIHHAT II приключи в началото на 2024 г. Чрез SIHHAT III се гарантира, че здравните услуги за бежанците ще продължат да се предоставят благодарение на допълнителна подкрепа от ЕС в размер на 210 милиона евро.

Двете болници, финансирани по Механизма — Dörtyol/Hatay и Kilis — са напълно функциониращи от 2022 г. и предоставят изключително важни здравни услуги след земетресенията през 2023 г., когато капацитетът на двете болници беше увеличен до 400 легла. В допълнение по Механизма се изграждат и обновяват здравни центрове за мигранти, доставя се медицинско оборудване и комплекти с принадлежности за майчинство и комплекти с хигиенни принадлежности и се обновяват отделения по физиотерапия и рехабилитация, като допълнение към SIHHAT. През 2023 г. започна изграждането на осем здравни центъра и бяха доставени 113 единици медицинско оборудване, от които се възползват над 40 болници.

По отношение на хуманитарната подкрепа два центъра за физическа рехабилитация в Килис и Рейханлъ/Хатай продължават да функционират и да предоставят услуги като физиотерапия, подкрепа за психичното здраве и психосоциална подкрепа за бежанци с увреждания и други уязвими групи.

Общинска инфраструктура

Общо 380 милиона евро бяха разпределени за подкрепа за общинска инфраструктура по линия на Механизма и за допълнителна подкрепа за бежанците.

По Механизма се подпомагат различни общини чрез предоставяне на основни общински услуги, включително водоснабдяване, канализация и управление на твърди отпадъци. По него също така се подпомага инфраструктурата на местно равнище чрез предоставяне на услуги, свързани с развлечения и отдих. Що се отнася до съоръженията за развлечения и отдих, завършени са 12 съоръжения (футболни игрища и тенис кортове), а в процес на изграждане са 10 спортни комплекса. През 2023 г. започна строителство по проекти в областта на водоснабдяването и отпадъчните води в провинциите Килис, Шанлъурфа, Газиантеп, Мерсин, Мардин, Адъяман, Малатия и Хатай.

Основни нужди и социално-икономическа подкрепа

Общо 3,7 милиарда евро бяха разпределени за основни нужди и социално-икономическа подкрепа по линия на Механизма и за допълнителна подкрепа за бежанците.

Интервенциите в тази приоритетна област имат за цел да се помогне за посрещането на основните нужди на най-уязвимите бежанци и да се гарантира повишаването на устойчивостта и самостоятелността на бежанците. Това следва да създаде условия за постепенно преминаване от зависимост от социално подпомагане към по-голяма самостоятелност и по-големи възможности за препитание.

В рамките на осигуряваната по линия на Механизма помощ за посрещане на основните нужди над 2,6 милиона бежанци получиха пряка подкрепа, която им позволява да живеят достойно. До юли 2023 г. по-голямата част от подкрепата се предоставяше чрез Мрежата за социална закрила при извънредни обстоятелства (МСЗИО), която е програма за социално подпомагане, осигуряваща ежемесечна помощ в брой чрез система за дебитни карти на повече от 1,6 милиона бежанци бенефициери. През юли 2023 г. с Министерството на семейството и социалните услуги беше подписана

новата програма за парична помощ „Мрежа за социална закрила за бежанците в Турция (МСЗ)“ (781 милиона евро). Тази интервенция бележи прехода на МСЗИО от хуманитарна помощ към по-дългосрочна помощ за развитие.

По линия на втория транш по Механизма почти приключи изпълнението на преките безвъзмездни средства в размер на 245 милиона евро с Министерството на семейството и социалните услуги. Тези безвъзмездни средства позволяват предоставянето на ежемесечна финансова помощ, съпоставима със социалното подпомагане, предоставяно на уязвими лица съгласно турската система за социална сигурност, т.е. допълнителната МСЗИО (Д-МСЗИО). Проектът започна да се изпълнява успоредно с МСЗИО и осигурява подкрепа за домакинства със самотни родители, възрастни хора и лица с увреждания и тежки увреждания. През 2023 г. беше осигурено продължението на програмите МСЗИО и Д-МСЗИО[28] в рамките на 3 милиарда евро допълнителна помощ за бежанците, мобилизирана за периода 2021—2023 г.[29] Оттогава двете програми са обединени в единния договор по МСЗ.

Продължава да се осигурява допълнителна социално-икономическа подкрепа на бежанците, които могат да получат достъп до пазара на труда. Тази подкрепа има за цел да се повиши пригодността за заетост на бежанците и приемащите общности. Чрез нея се осигурява професионално обучение и обучение за придобиване на умения, езиково обучение, консултации за работа и програми за обучение на работното място, както и опростяване на процеса на издаване на разрешителни за работа на бежанците. Тази подкрепа се осъществява в рамките на проекта „Подкрепа за заетост“ и проектите „Преход към пазара на труда“ (ISDEP I и ISDEP II), изпълнявани от Световната банка, в сътрудничество с Турската агенция по заетостта (İŞKUR), съвместно с Генерална дирекция „Международна работна сила“ (DG ILF) на Министерството на труда и социалната сигурност (МТСП). На стартиращите предприятия на сирийски бежанци и на хора от приемните общности, както и на съществуващите предприемачи се предоставят безвъзмездни средства за предприемачи и обучение по предприемачество, като това се извършва в сътрудничество с турската Организация за развитие на малките и средните предприятия (KOSGEB) и Турската банка за развитие и инвестиции (TKYB), както и в рамките на проекта ENHANCER, изпълняван от Международния център за развитие на миграционната политика в сътрудничество с Министерството на промишлеността и технологиите.

По друг проект се подпомага разработването и прилагането на модел на социално предприемачество под ръководството на жени, за да се осигури устойчива дейност, която да генерира доходи както на уязвимите сирийски жени бежанци, така и на

[28] Планира се следващият етап на програмата МСЗИО да бъде поет от ГД „Политика за съседство и преговори за разширяване“.

[29] *Решение за изпълнение на Комисията относно финансирането на индивидуалната мярка за предоставяне на парична подкрепа на най-уязвимите бежанци в Турция през 2022 и 2023 г. (C(2022) 7822 final)* беше прието на 4.1.2022 г., а *Решение за изпълнение на Комисията относно финансирането на индивидуалната мярка за продължаване на подкрепата за основни нужди и преход към възможности за поминък на бежанците в Турция през 2022 г. (C(2022) 8887)* беше прието на 7.12.2022 г.

турските жени. Други два проекта са насочени към подпомагане на заетостта в селското стопанство. Освен това проект, изпълняван от Expertise France (EF) в сътрудничество с Министерството на националното образование — Генерална дирекция „Техническо и професионално образование и обучение“ (MoNE — DG TVET), беше фокусиран върху работещите деца и детския труд, като ги насочи към формална професионална подготовка. MoNE — DG TVET също така си сътрудничи с Банката за развитие Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) за изпълнението на друг проект за формална професионална подготовка, за да се подпомогне навлизането на завършилите младежи на пазара на труда чрез намиране на работа. Проектите следва да продължат най-късно до средата/края на 2025 г.

През 2022 и 2023 г. е осигурено продължението на социално-икономическата подкрепа за бежанците в рамките на 3 милиарда евро допълнителна помощ за бежанците, мобилизирана за периода 2021—2023 г. През декември 2023 г. бяха подписани три допълнителни договора за осигуряване на препитание със субекти, на които е направена оценка по стълбовете. Също така през 2023 г. бяха програмирани 182,5 милиона евро за социално-икономическа подкрепа предвид нуждите в тази приоритетна област след земетресенията през февруари 2023 г. (вж. също по-горе).

Управление на миграцията

Общо 480 милиарда евро бяха разпределени за подкрепа на управлението на миграцията по линия на Механизма и за допълнителна подкрепа за бежанците[30].

Завършени бяха два проекта, финансирани по първия транш, на обща стойност 80 милиона евро. По първия проект беше предоставена подкрепа от ЕС за укрепване на капацитета за търсене и спасяване на турската брегова охрана, а целта при втория беше да се подпомогне Генерална дирекция „Управление на миграцията“ (Presidency for Migration Management) в Турция[31] при управлението на връщането от ЕС.

В рамките на допълнителната подкрепа за бежанците започнаха три нови действия с общ бюджет от 30 милиона евро. В рамките на един от тези проекти, започнал през май 2023 г., продължава укрепването на Генерална дирекция „Управление на миграцията“. През февруари 2023 г. започна проект за изграждане на капацитет в областта на управлението на миграцията, а през март 2023 г. започна проект за изграждане на капацитет, насочен към подобряване на капацитета и междуведомственото сътрудничество на летищата. Освен това бяха отпуснати 220 милиона евро за укрепване на капацитета на Турция за управление на границите в източната и югоизточната част на страната.

Аспекти, свързани с равенството между половете, в проектите по линия на Механизма

[30] Това не включва 150 милиона евро, разпределени по инструментите на ГД „Миграция и вътрешни работи“.
[31] По това време с наименование Directorate-General for Migration Management.

Чрез третия план за действие на ЕС относно равенството между половете „Заедно по пътя към равен по отношение на половете свят за периода 2021—2025 г.“ продължава да се ръководи изпълнението на действията по Механизма. Утвърждаването, защитата и упражняването на човешките права на жените и момичетата в цялото им многообразие, равенството между половете и овластяването на жените и момичетата продължават да бъдат приоритети и през 2023 г. Съображенията, свързани с равенството между половете, бяха интегрирани във всички проекти по Механизма и бяха наблюдавани непрекъснато чрез дезагрегирани данни (76 показателя).

Чрез Механизма беше значително повишена пригодността за заетост на жените, като над 26 000 завършиха краткосрочно обучение за придобиване на професионални умения, около 40 000 се възползваха от услуги за консултации по заетост, а 500 предприятия на жени предприемачи получиха консултантска или финансова подкрепа. По линия на Механизма бяха осигурени курсове по турски език за жени бежанки, като около 25 000 пълнолетни жени бежанци и 20 000 студентки ги завършиха успешно. Освен това приблизително 55 000 момичета бежанци са посещавали предучилищно образование, осигурено по проекти, финансирани от Механизма, като на 15 000 студентки бяха предоставени образователни стипендии. По-специално, почти 50 % от учителите и образователния персонал, ангажирани по Механизма, са жени. Програмите за предоставяне на парични средства са предоставили равни ползи на 1 милион жени бежанци, които редовно получават безусловни средства. Освен това около 400 000 семейства на студентки са получили обвързани с условия парични средства за образователна подкрепа. Отделно от програмите за предоставяне на парични средства около 500 000 жени бежанци са били насочени към служби за закрила, а приблизително 550 000 жени бежанци са се възползвали от услуги за закрила по проекти, финансирани от Механизма.

5. Мониторинг, оценка и одит

През 2023 г. отчитането на постигнатите от Механизма резултати продължи да се основава на Рамката за резултатите, постигнати чрез Механизма[32], и на очакваната на теория промяна[33]. Последният мониторингов доклад за Механизма беше публикуван през декември 2023 г. и може да бъде намерен на уебсайта на ГД „Политика за съседство и преговори за разширяване“[34].

[32] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Facility%20Results%20Framework_Jun2022.pdf

[33] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/99c1bfa3-1853-42ff-ae3b-59622f7bdab1_en?filename=EU%20support%20to%20refugees%20in%20TR_Theory%20of%20Change%202024.pdf

[34] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_en

При изпълнението на задачите за мониторинг и отчитане на Механизма Комисията продължава да получава подкрепа от екип за техническа помощ (SUMAF[35]). До края на 2023 г. екипът на SUMAF ще е изпълнил 114 мисии за наблюдение. Освен това са извършени 12 проверки/мисии за наблюдение на място по проекти за помощ за бежанци[36]. Продължи мониторингът и на действията по Механизма, финансирани по плановете за изпълнение на хуманитарни дейности, като през отчетния период бяха приключени 89 мисии за мониторинг на проекти.

През периода 2022—2023 г. Европейската сметна палата (ЕСП) започна своя втори одит на изпълнението на Механизма. Одитният доклад, включващ констатациите и препоръките на ЕСП и отговорите на Комисията, беше публикуван на 24 април 2024 г. и е достъпен онлайн.

6. Комуникация и видимост

През 2023 г. продължиха дейностите за повишаване на видимостта на действията по Механизма и за популяризиране на работата на ЕС в подпомагането на Турция във връзка с приемането на бежанците. Приоритетите включват осигуряване на осведоменост, видимост и разбиране сред широката общественост, медиите, създателите на политики и други заинтересовани страни в рамките на ЕС, Турция и международната общност. Комуникационните дейности по Механизма бяха временно ограничени в месеците преди и по време на парламентарните и президентските избори през май поради рязкото засилване на негативната официална реторика и обществените настроения спрямо бежанците през този период.

През периода февруари—юни комуникационните дейности бяха съсредоточени върху реакцията на ЕС и помощта след опустошителните земетресения, които нарушиха живота на милиони бежанци и приемащи общности. В резултат на това ролята на ЕС беше призната от две трети от населението (според обществено допитване през юни). Това помогна и за смекчаване на част от негативната реторика в навечерието на изборите. В Деня на Европа през май в Анкара беше представена цифрова изложба за спасителните дейности на ЕС след земетресенията, която помогна за популяризиране на посланията на ЕС за бежанците. Няколко снимки и видеоклипове бяха използвани и по време на обществени събития през май в Брюксел. През есента в тясно сътрудничество с посолствата на държавите — членки на ЕС, започна изготвянето на фотоалбум, посветен на спасителните дейности. Проектът беше завършен през февруари 2024 г. и ще бъде в центъра на поредица от комуникационни събития през годината.

Ръководителят на делегацията на ЕС в Турция осъществи няколко посещения в районите на земетресението през годината, като повиши видимостта на проектите на ЕС за бежанците и приемащите общности, включително важно журналистическо

[35] Техническа помощ в подкрепа на мониторинга на действия, финансирани по линия на Механизма за бежанците в Турция — IPA/2018/393-877.
[36] Кумулативни стойности от 2017 г.

посещение до засегнатите от земетресението райони в и около Урфа. Ръководителят на делегацията също така посети три пъти Брюксел, придружаван от групи турски журналисти, включително посещение на международната конференция на донорите през март, което спомогна за повишаване на осведомеността, видимостта и разбирането на подкрепата на ЕС за бежанците. Посещенията на члена на Комисията Ленарчич през февруари и на члена на Комисията Вархеи през февруари и септември позволиха посланията на ЕС относно бежанците и приемащите общности да бъдат предадени на широка аудитория и включваха церемония по подписване и съобщение за медиите относно разширяването на подкрепата на ЕС за основни нужди през септември.

През май 2023 г. делегацията на ЕС в Анкара стартира проект „Примери за успехи“, който включваше няколко истории от проекти, финансирани по Механизма. Те бяха публикувани на уебсайта на делегацията, рекламирани в профилите в социалните медии и споделени с медиите и други заинтересовани страни.

7. Заключение и следващи стъпки

Механизмът продължи да се прилага бързо през 2023 г. Бяха сключени договори за пълния размер на оперативния бюджет на Механизма и бяха изплатени 5,3 милиарда евро. Механизмът продължи да осигурява така необходимата помощ за бежанците и приемните общности в Турция. Допълнителната помощ за бежанците, разпределена за периода 2020—2027 г., има за цел да осигури устойчивост на постиженията на Механизма.

Следващите стъпки включват:

- *продължаване на ефективното изпълнение на всички проекти в полза на бежанците и приемните общности в съответствие с принципите на добро финансово управление;*
- *продължаване на разгръщането на свързаните с Механизма комуникационни дейности;*
- *организиране на заседание на Ръководния комитет на Механизма през пролетта на 2025 г.;*
- *програмиране на допълнителна подкрепа за бежанците и приемните общности в Турция с цел да се гарантира устойчивостта на постиженията в рамките на Механизма; и*
- *започване на дебат с държавите членки, Европейския парламент и Турция относно препоръките от втория оперативен одит на Механизма, извършен от Европейската сметна палата.*